

**تحلیل سیاسی هفته (۶۶)
مذاکرات هسته‌ای وین (۲۸-۳۰ بهمن ۱۳۹۲): نتایج و ملاحظات**

مقدمه

دور جدید مذاکرات هسته‌ای میان جمهوری اسلامی ایران و اعضای ۵+۱، در حالی آغاز شد که شرکت پرشور ملت ایران در سالروز یوم... ۲۲ بهمن نه تنها پاسخ مناسبی بر تدریج‌های اخیر مقامات آمریکایی بود، بلکه پشتوانه محکمی برای مذاکره‌کنندگان ایرانی محسوب می‌شود. اقدامات و اظهارات مقامات آمریکایی در یک ماه اخیر، احتمال دستیابی به توافق نهایی را کاهش داده است به طوری که درآستانه شروع دور سوم مذاکرات ایران و گروه ۵+۱، مقام معظم رهبری بار دیگر خاطرنشان کردند که به علت بی‌اعتمادی به آمریکایی‌ها، نسبت به آینده مذاکرات خوش‌بین نیستند. بلافاصله، باراک اوباما، رئیس‌جمهور آمریکا نیز قبل از شروع مذاکرات اعلام کرد که شانس دستیابی به توافق نهایی بیش از ۵۰ درصد نیست.

۱. رویکرد طرفین در مذاکرات وین

تأکید دکتر ظریف، وزیر خارجه ایران در آستانه شروع مذاکرات به لزوم وجود اراده سیاسی و حسن‌نیت طرفین جهت رسیدن به توافقی جامع، واکنشی در برابر اظهارات نسنجیده آمریکایی‌ها بود. طرف غربی طی وقفه زمانی دو ماهه در مذاکرات و با وجود اجرای کامل گام اول طرح اقدام مشترک از سوی کشورمان، به برخی اقدامات مبادرت نمود که نه تنها کمکی به کاهش بی‌اعتمادی موجود میان دو کشور نمی‌کرد، بلکه بر دشمنی آمریکایی‌ها نسبت به مردم ایران صحنه می‌گذاشت. درواقع وزیر امور خارجه کشورمان، تلویحاً اعلام کرد که نسبت به اراده سیاسی و نیت واقعی آمریکایی‌ها تردید وجود دارد.

راهبرد اصلی تیم مذاکراتی جمهوری اسلامی ایران در مذاکرات وین، تمرکز انحصاری بر فعالیت‌های صلح‌آمیز هسته‌ای کشورمان و جلوگیری از کوشش غربی‌ها برای فرار دادن فعالیت‌های موشکی - دفاعی ایران در دستورکار مذاکرات بود. اما وندی شرمن، نماینده آمریکا در مذاکرات هسته‌ای، با اعلام اینکه تمام مسائل ضروری مورد بحث بودند، از پاسخ صریح در این مورد خودداری کرد. وی بار دیگر مدعی شد که تا زمانی که سند نهایی به امضای طرفین نرسیده باشد، در عمل توافقی صورت نگرفته است.

۲. نتایج مذاکرات وین

به نظر می‌رسد که مهمترین دستاورد مذاکرات وین توافق بر روی یک چارچوب زمانی مشخص جهت پیشبرد گفتگوهاست. در کنفرانس‌های خبری بعد از اتمام مذاکرات سه روزه وین، نمایندگان جمهوری اسلامی ایران و ۵+۱ تأیید کرده‌اند که حداکثر تا ۴ ماه آینده در مورد بحث‌های مقدماتی مذاکره خواهند کرد و حداکثر یک سال پس از اجرایی شدن مرحله اول طرح اقدام مشترک یعنی تا ۲۰ دی ۱۳۹۳ تلاش خواهند کرد که به توافق جامع و نهایی برسند. روز ۱۷ مارس،

۲۶ اسفندماه جاری، نیز برای آغاز دور چهارم مذاکرات تعیین شده است.

طبق گمانه‌زنی‌های مختلف داخلی و خارجی، محتوای مذاکرات علاوه بر چارچوب زمانی، شامل مواردی همچون موضوعات مطرح، مابه‌ازاها و اولویت‌بندی‌ها بوده است. لکن با توجه به محرمانه بودن جزئیات مذاکرات، مشخص نیست که این موارد دقیقاً بر چه مصادیقی متناظر بوده‌اند. آنچه که آشکار است، طرف ایرانی با پیشنهاد آمریکا برای گفتگو در مورد موشک‌های بالستیک کشورمان مخالفت کرده است. نکته جالب توجه این بود که علاوه بر مذاکره‌کنندگان ایرانی، هم‌تاهای غربیشان نیز در مصاحبه‌هایشان بعد از اتمام مذاکرات بر محرمانه بودن جزئیات مذاکرات تأکید داشتند، ولی با توجه به حساسیت و اهمیت محتوای گفتگوها بعید به نظر می‌رسد که مقامات غربی تا زمان امضای توافقنامه نهایی صبور باشند.

۳. ملاحظات ناشی از مذاکرات وین

محرمانه بودن مذاکرات و اظهارات کلی نمایندگان طرفین، تحلیل واقعی آن را دشوار کرده است. برای مثال، در بحث موضوعات مطرح در مذاکرات، جمهوری اسلامی ایران مسئله برنامه موشک‌های بالستیک را خارج از دستور مذاکرات می‌دانست، اما غربی‌ها تأکید داشتند باید به این مسئله رسیدگی شود. محرمانه بودن مذاکرات اگر از حیث مسائل فنی بوده و تمام طرف‌ها بدان پایبند باشند، امری معقول است؛ اما اگر آمریکایی‌ها بخواهند مسائل محرمانه مذاکرات را در اختیار صهیونیست‌ها و سایر متحدین خاورمیانه‌ای خویش بگذارند، قابل قبول نیست. سفر وندی شرمن به عربستان، امارات و سرزمین‌های اشغالی فلسطین، بلافاصله پس از مذاکرات وین، این نگرانی را تشدید می‌کند.

مسئله مهم دیگر، نقش آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در مذاکرات است. به نظر می‌رسد که این نهاد بین‌المللی همچنان به ارائه گزارش‌های دوپهلوی خویش ادامه می‌دهد. آژانس در آخرین گزارش منتشر شده خویش در ۲۰ فوریه ۲۰۱۴، مدعی شد در وضعیتی قرار ندارد که اطمینان موثقی درباره فقدان فعالیت‌ها و مواد هسته‌ای اعلام نشده ارائه کند و بنابراین نمی‌تواند نتیجه‌گیری کند که تمامی مواد هسته‌ای در ایران برای فعالیت‌های صلح‌آمیز هستند. در عین حال، بر همکاری‌های نزدیک ایران با آژانس به‌ویژه اجرای ۶ اقدام عملی طی سه ماه گذشته و تعهد تهران به اجرای ۷ اقدام عملی دیگر تا سه ماه آینده (۱۵ ماه می ۲۰۱۴) اشاره شده است.^۱ مذاکره‌کنندگان کشورمان باید هشیار باشند که به‌علت ماهیت سیاسی پرونده هسته‌ای، همکاری هر چه بیشتر فنی و حقوقی ایران با آژانس در صورت فقدان اراده سیاسی از طرف آمریکایی‌ها و اروپایی‌ها مثرتر نخواهد بود. در نتیجه، آژانس در بهترین حالت می‌تواند نقش کاتالیزور و تسهیل‌کننده توافق نهایی را داشته باشد و نباید به‌عنوان ضلع سوم معادله به بازی گرفته شود.

نتیجه‌گیری

همان‌طور که مقام معظم رهبری (دامه‌زله) نیز تأکید داشتند، دلایل بی‌شماری مبنی بر بی‌اعتمادی به آمریکایی‌ها و بدبینی نسبت به آینده مذاکرات وجود دارد. شواهدی همچون تکرار تهدید نظامی ایران، مداخله در امور داخلی کشورمان، حفظ فشار تحریم‌ها و تلاش برای کشاندن سایر مسائل به مذاکرات هسته‌ای، از تداوم خصومت‌ها و دشمنی آمریکا با ملت ایران حکایت دارد. با این حال، بهره‌گیری از فرصت دیپلماسی مناسب‌ترین و کم‌هزینه‌ترین شیوه برای اثبات صلح‌آمیز

بودن فعالیت‌های هسته‌ای و حقانیت ایران به شمار می‌رود. به همین دلیل است که ایشان مانعی برای مذاکرات از موضع برابر نمی‌بینند.

از سوی دیگر، کنار گذاشتن یا تخطی از توافقنامه ژنو با افزایش فشار لابی‌های صهیونیست در کنگره و خارج از آن، نه تنها مسیر دستیابی به توافق نهایی را نزدیک‌تر نمی‌سازد، بلکه موجبات شکست زودهنگام مذاکرات را فراهم می‌آورد. تمرکز بر روی نتایج منفی توافقنامه و توجه کمتر به قابلیت‌های بالقوه یک معامله متوازن، به نوعی بهانه لازم را در اختیار صهیونیست‌ها و آمریکایی‌ها قرار می‌دهد. شکست زودهنگام مذاکرات، منجر به تقویت رژیم تحریمی موجود، قدرت‌گیری تندروهای جمهوریخواه در داخل آمریکا و از دست رفتن بهترین فرصت برای اثبات حقانیت جمهوری اسلامی ایران نزد افکار عمومی جهانی خواهد شد.

از یک منظر ساختاری، تجانس مجموعه عوامل جهانی، منطقه‌ای و داخلی، ایالات متحده را ترغیب می‌کند تا هر چه سریع‌تر در ارتباط با مسئله هسته‌ای ایران به نتیجه برسد و بخشی از فرآیند موازنه قدرت در خاورمیانه را بر دوش کشورهای منطقه از جمله ایران بیاندازد تا با آسودگی خاطر نیروهایش را به شرق آسیا برده و هزینه‌های بیشتری را متقبل نشود. لذا می‌توان گفت که انعطاف‌پذیری ایالات متحده آمریکا ناشی از نگاه دموکرات‌های کاخ سفید به مقوله موازنه قدرت در سه منطقه خلیج فارس، خاورمیانه و شرق آسیا از یک سو و ضعف‌های داخلی این کشور از سوی دیگر، است.